

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

CURRICULUM ȘCOLAR

pentru

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

CLASA a IX-a

ALTERNATIVA EDUCAȚIONALĂ WALDORF

Aprobat prin Ordin al Ministrului
nr. /

București

2000

NOTĂ DE PREZENTARE

Curriculum-ul școlar pentru limba și literatura română pentru clasa a IX-a a fost elaborat în cadrul unei paradigme a disciplinei la nivel liceal, avându-se în vedere următoarele:

1. Reorientarea studiului limbii și literaturii române în liceu, a proiectării curriculare în acest domeniu, în acord cu Principiile și criteriile de construire a noului curriculum național.

-Programa de limba și literatura română pentru clasa a IX-a pune accent pe latura formativă a învățării, având ca scop formarea unor elevi capabili să se raporteze la cultură autonom, reflexiv, critic și creativ.

-Ținând seama de valorile caracteristice pentru o societate deschisă, pluralistă, actualul curriculum oferă posibilități de opțiune în privința textelor de studiat, a modalităților de studiu adecvate.

2. Redefinirea obiectivelor cadru ale disciplinei la nivel liceal, plecând de la finalitățile nivelurilor de învățământ și obiectivele ciclurilor curriculare și de la dominantele ariei curriculare "Limba și literatura română".

-Obiectivele cadru ale actualului curriculum sunt stabilite în continuitatea celor din gimnaziu; ele vizează cultivarea plăcerii de a citi, a sensibilității estetice, dezvoltarea abilității de a recepta și de a produce o gamă variată de texte, însușirea și practicarea diverselor strategii de comunicare.

3. Proiectarea conținuturilor învățării în funcție de paradigma adoptată.

-Conținuturile sunt proiectate în module derivate din obiectivele cadru, în relație cu obiectivele de referință și cu activitățile de învățare. Conținuturile disciplinei au fost gândite în raport cu o dominantă pentru fiecare an de studiu.

4. Conturarea unui parcurs didactic coerent și echilibrat, capabil să armonizeze complexitatea obiectului de studiu cu modalitățile didactice de abordare a acestuia.

-Se propune o îmbinare a folosirii metodelor de operare pe text cu studiul descriptiv al literaturii române.

5. Stimularea aportului creativ al specialiștilor (profesori, autori de manuale și de auxiliare școlare etc.) și al elevilor la studierea disciplinei.

-Este pus la îndemâna profesorilor un cadru flexibil de organizare a muncii lor la catedră, lăsând o marjă considerabilă de libertate nu numai în privința alegerii textelor de studiat, ci și a integrării modulelor de conținuturi și a proiectării parcursului didactic. În acest fel, profesorii (autorii de manuale ș.a.) pot găsi modalitățile optime de a atinge obiectivele propuse, de a adapta studiul limbii și al literaturii române la condițiile particulare ale clasei și ale individualității elevilor.

6. În învățământul Waldorf profesorii vor aborda conținuturile în module în așa fel încât accentul să cadă pe latura formativă, având libertatea de a folosi textele cele mai potrivite situației clasei. Cele două **teme ale epocilor** din fiecare an cât și **conținuturile epocilor, așa cum sunt prezentate aici, sunt rodul experienței a multor zeci de ani de pedagogie Waldorf în lume.** Dar mai importantă decât insistența pentru transpunerea la clasă a epocilor tradiționale verificate este munca antropologică concretă, în mod necesar anterioară, care ar trebui să justifice alegerea unor conținuturi noi. Așadar ceea ce a fost verificat pe larg și în decursul multor ani despre epocile care sunt în discuție aici și se confirmă în învățământul contemporan ar trebui realizat cu grijă în cazul alegerii de noi conținuturi.

"Școala Waldorf este negreșit pe de o parte o pedagogie precisă, pe de altă parte avem cea mai mare libertate posibilă... Întreaga noastră programă de învățământ este ceva precis doar ca spirit, pe când în ceea ce privește fiecare acțiune în parte avem cea mai mare libertate pe care o putem gândi". (Rudolf Steiner, cuvinte la o expoziție cu lucrări ale elevilor, GA 307, 8.8.1923). "Pedagogia precisă", "ceea ce este precis doar ca spirit" rezultă pe de o parte din mai sus menționata "Antropologie". Ea constituie și astăzi pentru cadrele didactice dintr-o școală Waldorf baza lucrului în consiliul profesoral sau în studiul individual, de aici rezultând impulsurile pentru activitatea lor pedagogică. Pe de altă parte deducem din aceasta modul în care trebuie prelucrată materia de predare.

OBIECTIVE CADRU

1. Dezvoltarea capacităților de a recepta și de a produce texte scrise și orale de diverse tipuri
2. Dezvoltarea capacității de utilizare corectă și eficientă a limbii române în diferite situații de comunicare
3. Dezvoltarea competențelor de argumentare și de gândire critică
4. Cultivarea gustului estetic în domeniul literaturii și formarea unor reprezentări culturale care să contribuie la dezvoltarea conștiinței identitare

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Dezvoltarea capacităților de a recepta și de a produce texte scrise și orale de diverse tipuri

Obiective de referință

La sfârșitul clasei a IX-a elevul va fi capabil:

1.1 să exprime oral sau în scris reacțiile proprii la receptarea textelor literare - în registru comic și tragic

1.2 să distinga între texte ficționale și non-ficționale

1.3 să recunoască trăsături definitorii ale comunicării ficționale și non-ficționale

1.4 să producă texte non-ficționale și ficționale (în registrul comic și tragic)

1.5 să combine elemente ficționale și non-ficționale producând texte de graniță

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a IX-a se recomandă următoarele activități:

-exerciții de redactare a unor eseuri, referate etc.;

-dezbateri argumentate privind reacțiile proprii ale elevilor la receptarea textelor literare studiate;

-referate în care se vor exprima și argumenta reacții proprii la receptarea textelor literare studiate;

-exerciții de comparare a unor texte ficționale cu altele non-ficționale pe aceeași temă observând scopul comunicării și referentul acesteia (real sau imaginar);

-exerciții de identificare a particularităților distinctive ale textelor ficționale și, respectiv, non-ficționale referitoare la contextul comunicării, limbajul folosit, modul de receptare;

-exerciții de construire a unor texte non-ficționale și ficționale, scrise și orale, urmărind scopuri determinate (pentru a informa, pentru a convinge, pentru a stârni interes, pentru a trezi emoții, pentru a delecta);

-exerciții de redactare a unor compuneri de tip jurnal, scrisoare, reportaj de senzație etc.

2. Dezvoltarea capacității de utilizare corectă și eficientă a limbii române în diferite situații de comunicare

Obiective de referință

La sfârșitul clasei a IX-a elevul va fi capabil:

2.1 să utilizeze corect și adecvat formele exprimării orale în diverse situații de comunicare

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a IX-a se recomandă următoarele activități:

-exerciții de construire a dialogului (de tip conversație cotidiană, dezbateri și polemică), cu folosirea regulilor, a tehnicilor și a componentelor structurale specifice acestei forme de comunicare;

-exerciții de folosire corectă și adecvată a elementelor verbale, paraverbale și nonverbale în dialogurile construite;

-exerciții de construire a monologului (de tip povestire orală, descriere orală, intervenție), cu folosirea regulilor, a tehnicilor și a componentelor structurale specifice acestei forme de comunicare;

-exerciții de folosire corectă și adecvată a elementelor verbale, paraverbale și nonverbale în monologurile construite;

2.2 să utilizeze corect și adecvat formele exprimării scrise în redactarea unor texte diverse

2.3 să specifice sensul termenilor de specialitate propriu domeniilor abordate

2.4 să folosească adecvat, în comunicarea scrisă și orală, termenii de specialitate însușiți

-exerciții de redactare a unor texte (rezumate, povestiri, proiecte), folosind normele limbii literare;
-exerciții de redactare de texte în registrul comic și tragic: (satire, parodii, epigrame ș.a.)

-activități în grup: inventarierea surselor de informare pe care elevul le poate folosi pentru a-și clarifica sau îmbogăți cunoștințele referitoare la anumite noțiuni de teorie, istorie și critică literară, de retorică, stilistică și lingvistică; discutarea în clasă și evaluarea de către profesor a acestei investigații;
-redactarea unor compuneri tematice, proiecte pornind de la textele studiate (de exemplu: natura conflictului, însușirile sau faptele unui personaj, concepția autorului față de tema tratată, semnificația unui pasaj în ansamblul textului etc.), în care să se utilizeze adecvat limbajul de specialitate;
-conversații, dezbateri, comunicări orale în care să se integreze adecvat limbajul de specialitate.

3. Dezvoltarea competențelor de argumentare și de gândire critică

Obiective de referință

La sfârșitul clasei a IX-a elevul va fi capabil:

3.1 să stabilească legături tematice între textele pentru studiu din clasa a IX-a și texte studiate în gimnaziu

3.2 să identifice și să compare idei și atitudini diferite în dezvoltarea aceleiași teme literare

3.3 să analizeze componente structurale și expresive ale textelor studiate și rolul lor în tratarea temelor

3.4 să identifice interferențele între ficțional și non-ficțional în texte de graniță

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a IX-a se recomandă următoarele activități:

-discuții privind apropieri tematice de ordin general între textele pentru studiu din clasa a IX-a și texte studiate în gimnaziu;

-dezbateri asupra textelor studiate privind modul de reflectare a unei idei sau a unei teme în mai multe opere literare (aparținând unor genuri sau epoci diferite sau unor arii culturale diferite);

-exerciții de redactare a unor eseuri, referate etc., având ca subiect puncte de vedere exprimate în dezbaterile menționate;

-exerciții de diferențiere a componentelor structurale și expresive specifice operelor înrudite tematic studiate (de exemplu: temă, motive, elemente de construcție a subiectului și a personajelor, simboluri centrale etc.). Se va pune accentul pe reactualizarea și consolidarea cunoștințelor din clasele V-VIII;

-dezbateri asupra textelor studiate privind rolul componentelor identificate;

-exerciții de identificare a elementelor ficționale și non-ficționale care se combină în textele de graniță (adevăr factual și invenție epică, obiectivitate și subiectivitate);

-exerciții de analiză a unor texte sau tipuri de texte non-ficționale incluse în texte ficționale (de

- exemplu: scrisoarea sau epistola ca specii -literare, jurnalul intim ca text privat și ca formulă românească etc.);
- 3.5 să compare limbajul altor arte cu acela al textului scris
- vizionarea unui film sau a unui spectacol de teatru care transpune (cinematografic sau teatral) o operă literară;
 - discuții privind aceste interpretări cinematografice sau teatrale vizând fidelitatea sau distanțarea interpretativă în raport cu textul literar;
 - ascultarea unei piese radiofonice, a unor recitări sau a unor piese muzicale care transpun un text literar;
 - discuții privind raporturile dintre “textele” comparate (cel literar și transpunerile sale), sub aspectul producerii (intenții, mijloace folosite etc.) și al receptării lor;
 - discuții privind rolul ilustrațiilor care însoțesc un text literar sau semnificația îmbinării a două tipuri de limbaj în cazul caligramei, al “poeziei concrete” sau al colajului de imagine și cuvinte;
- 3.6 să distingă trăsăturile specifice ale artelor care transpun textul scris în limbajul specific lor
- conversații euristice privind raporturile dintre limbajul operei literare și limbajul altor arte (materialul de expresie al fiecărui limbaj artistic, posibilitățile de prelucrare pe care acesta le oferă, impactul asupra publicului etc.).

4. Cultivarea gustului estetic în domeniul literaturii și formarea unor reprezentări culturale care să contribuie la dezvoltarea conștiinței identitare

Obiective de referință

La sfârșitul clasei a IX-a elevul va fi capabil:

4.1 să facă aprecieri cu privire la calitatea artistică a operelor studiate

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul clasei a IX-a se recomandă următoarele activități:

- vizionare de filme și spectacole;
- dezbateri pornind de la lecțiile studiate.

CONȚINUTURI

Puncte de vedere și laitmotive pentru predare:

Odată cu intrarea adolescentului în liceu forța de gândire și capacitatea de judecată au nevoie de o modelare mai intensă a rațiunii și a logicii. Elevii clasei a IX-a trăiesc mai conștient decât până acum decepțiile încrederii lor în frumusețe, adevăr, și bine, care a existat până la acest moment. Diferența dintre a vorbi și a acționa îi decepționează profund. Verdicturile radicale sunt dovada nevoii lor de **idealuri** și modele demne de urmat. Extrem de vulnerabili, ei suferă din cauza propriei insuficiențe. Încă străini față de sine, se luptă cu probleme ale sexualității, ale primei iubiri și cu forțele covârșitoare ale simpatiei și ale antipatiei. Aceste aspecte constituie baza sarcinii pedagogice de a întări elevii în exigențele lor morale față de lume și de a le înlesni totodată o orientare față de realitate.

Așadar modulele de limba maternă din clasa a IX-a tratează materiale, teme și motive, care întăresc, afirmă și aduc în discuție aceste forțe idealiste incipiente. Rezolvarea în registru tragic sau comic a situațiilor conflictuale ale universului sufletesc uman este prezentată ca sarcină ce trebuie abordată de către individul aflat în suferință. Folosirea cuvântului scris sau citit cu un mai mare grad de conștiință trebuie să dea o orientare în exprimarea spontană și impulsiv-subiectivă a sentimentelor tânărului om și să îl conducă din lumea sa proprie în afară, în mediul înconjurător obiectiv.

Conținuturile învățării sunt grupate în trei domenii: I. **Literatura**, II. **Limbă și comunicare** și III. **Concepte operaționale**.

Domeniul **Literatură** este conceput cu o dominantă pentru fiecare an de studiu. În clasa a IX-a, dominantă este *Literatura și viața. Plăcerea textului*.

Domeniul **Literatură** propune trei module: 1. Lumea cărților, 2. Ficțiune și realitate și 3. Literatură și alte arte.

Posibile conținuturi pentru predare:

Prima epocă:

Potrivită pentru starea psihică a elevilor de clasa a IX-a este tratarea biografiilor și a operelor literare din **vremea lui Eminescu**. Prin evidențierea semnelor caracteristice evoluției lui biografice în contextul socio-cultural al epocii respective, prin descrierea legăturii lui de prietenie cu Creangă, Slavici, Caragiale și Maiorescu sunt făcute să rezoneze în mod exemplar multiple întrebări latente ale adolescenței. Elevii trăiesc lupta împotriva vicisitudinilor, a eșecurilor posibile, empatizând și asumându-și-le. Căutarea de idealuri și de noi legături umane, care nu se bazează doar pe simpatie, ci pe cunoașterea felului de a fi al celuilalt om, le arată cum tocmai contrariile se pot fertiliza, dacă libertatea celuilalt este respectată. Citirea, discutarea, descrierea și prelucrarea anumitor drame, nuvele, notițe biografice, scrisori, jurnale etc., recitarea de poezii alese sau pasaje de proză îi conduc pe elevi nemijlocit în lumea literară istorică, socială și filosofică a marilor clasici romani.

A doua epocă:

Elevul de clasa a IX-a, în radicalitatea modului său de a privi lucrurile, înclină să absolutizeze propriul punct de vedere, să îngusteze privirea și perspectiva. Discutarea lucrărilor literare umoristice poate să producă efectul necesar de destindere, de desprindere și de creare a distanței. Râsul este o activitate sufletească esențială a omului, prin care acesta se eliberează pe sine. Exemple din creația literară epică, dramatică și lirică aduc în discuție aspecte ale umorului

(comedii, nuvele, anecdote, farse etc.). Poate fi tratată și biografia anumitor "umoriști" (adeseori plină de suferință). Este mai puțin importantă elaborarea unei "estetici a comicului", decât trăirea faptului că umorul constituie o dimensiune a forței formatoare a personalității și a forței umane. Vor fi luate apoi în discuție aspecte ale tragicului (bocetul, doina, balade, tragedii, etc.), în care mila, compătimirea și plânsul apar ca emoții polare ale omului, care raspunde astfel la evenimente cu precădere dureroase. În formarea stimulată estetic a celor două calități sufletești de **râs și plâns, umor și tragic**, elevul de clasa a IX-a experimentează diferite stări sufletești, dobândind primele puncte de sprijin pentru a modifica, în conformitate cu realitatea, propriul punct de vedere.

În învățământul Waldorf se va ține cont și de recomandările din curriculum-ul național, profesorul fiind chemat să-și organizeze modalitățile de predare pentru a ține cont atât de specificul cerințelor vârstei, cum am prezentat mai sus, cât și de cerința de compatibilitate de care trebuie să țină cont școala în vederea creării egalității de șanse.

Astfel, prezentul curriculum prezintă în cele ce urmează și componentele învățământului național în ceea ce privește conținuturile învățării pentru studiul literaturii române. Acestea nu mai reprezintă un corpus de texte, ci recomandă moduri de a lucra cu textul (unghiuri, perspective, tehnici de abordare; de exemplu, în clasa a IX-a: prin prisma temei tratate, a raportului ficțiune-realitate, a limbajului artistic al literaturii în comparație cu cel al altor arte). În acest sens, se recomandă evitarea tratării conținuturilor propuse ca elemente de teorie literară. Este util ca profesorii să țină seama de corelarea conținuturilor învățării cu obiectivele de referință și cu activitățile de învățare.

Structura modulară permite profesorilor și autorilor de manuale să caute soluțiile optime pentru organizarea parcursului didactic (modalitatea de corelare a conținuturilor, ordinea abordării acestora, structurarea unităților didactice). În anumite cazuri, sunt date recomandări explicite, care solicită integrarea conținuturilor respective în alte module.

În actualul curriculum se specifică, pentru domeniul **Literatură**, doar numărul minimal de texte (pentru clasa a IX-a: 12 texte la punctul 1, 6 texte la punctul 2, 3 texte la punctul 3), distribuția în module, tipurile de texte recomandate în cadrul fiecărui modul. Profesorii (și autorii de manuale) vor alege textele pe care le considera potrivite cerințelor formulate.

În alegerea textelor se va ține seama, în plus față de criteriile indicate la fiecare modul de conținuturi, de următoarele criterii generale: accesibilitate în raport cu nivelul dezvoltării intelectuale și de cultură generală a elevilor; atractivitate; valoare; varietatea autorilor selectați; volumul de lecturi propuse pe parcursul întregului an școlar în raport cu timpul disponibil.

Listele de exemple sunt deschise. Profesorii (autorii de manuale) pot alege alte texte, care nu figurează în această listă.

Se va studia obligatoriu, pe parcursul celor patru ani de liceu, cel puțin câte o operă reprezentativă aparținând următorilor autori: Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Titu Maiorescu, Ioan Slavici, G. Bacovia, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, G. Călinescu, Eugen Lovinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu. Lista minimală a autorilor propuși pentru studiul în liceu are în vedere un canon de cel mai larg consens, începând cu marii clasici până la perioada contemporană.

Se recomandă ca între textele selectate pentru studiu să fie incluse și scrieri din literatură universală - bineînțeles, în traducere românească -, nedepășind 10% din totalul textelor.

Este bine să se acorde atenție, în măsura posibilităților, studiului unor texte integrale, atât lirice, cât și narative. Evident, lucrul acesta nu exclude recursul la texte fragmentare, în special în cazul speciilor literare de mari dimensiuni (roman, drama etc.).

Acolo unde consideră necesar, profesorul poate lărgi numărul de texte pentru studiu. De asemenea, pot fi incluse texte suplimentare cu caracter ilustrativ.

Categoriile de conținuturi propuse au în vedere:

1. în domeniul “**Literatură**”:

-cultivarea plăcerii de a citi, stimularea disponibilității de a se confrunta în mod reflexiv cu problematica literaturii, a capacității de a formula și de a argumenta propriile puncte de vedere în raport cu textul literar;

-familiarizarea elevilor cu trăsături distinctive de maximă generalitate ale literaturii, respectiv conștientizarea diferențelor dintre comunicarea ficțională și cea non-ficțională; sesizarea factorilor care contribuie la relativizarea acestei distincții, făcând posibilă producerea și receptarea unor “texte de graniță”;

-familiarizarea elevului cu modalitățile de transpunere a unor texte literare în alte tipuri de comunicare cu un rol important în viața culturală (film, spectacol teatral, recitare, muzică, plastică), înțelegerea modalităților specifice de expresie ale limbajelor mixte folosite în astfel de creații.

2. în domeniul “**Limbă și comunicare**”: achiziționarea unor deprinderi de folosire corectă și eficientă a limbii române în diferite contexte.

3. în domeniul **Concepte operaționale**: însușirea unor noțiuni și a unor termeni de specialitate necesari pentru înțelegerea domeniilor abordate.

I. LITERATURĂ

1. Lumea cărților

Se recomandă studierea unor grupaje tematice, urmărind tratarea diferită a unor teme literare din punctul de vedere al concepțiilor și al atitudinilor exprimate, al modalităților de expresie și al reacțiilor pe care textele le provoacă cititorilor.

Teme propuse:

-La alegere: Adolescența sau Joc și joacă

-La alegere: Familia sau Școala

-Iubirea

-La alegere: Aventura, călătorie sau Lumi fantastice (SF inclusiv)

-Scene din viața de ieri și de azi

-La alegere: Confruntări etice și civice sau Personalități, exemple, modele

Se vor studia, integral sau fragmentar, cel puțin două texte literare pentru fiecare temă, de preferință din epoci diferite. Se vor alege, în ansamblu, atât scrieri în proză, cât și în versuri. Între textele selectate pentru studiu se pot include și texte din literatura universală.

De exemplu:

-pentru tema *Adolescența*: M. Eminescu, Fiind băiet...; Ionel Teodoreanu, La Medeleni; Mircea Eliade, Romanul adolescentului miop; o povestire de Radu Cosașu din ciclul Supraviețuiri; Sallinger, De veghe în lanul de seară etc.

-pentru tema *Joc și joacă*: Ion Creangă, Amintiri din copilărie; Nina Cassian, Poezii în limba spargă; Tudor Arghezi, Prefață la Țara piticilor, Mircea Cărtărescu, Orbitor; Simona Popescu, Exuvii, Mark Twain, Tom Sawyer, Lewis Carroll, Alice în țara minunilor etc.

-pentru tema *Familia*: Ion Creangă, Amintiri din copilărie; Marin Preda, Moromeții; Ioan Slavici, Mara, Fănuș Neagu, Vara buimacă etc.

-pentru tema *Școala*: C. Negruzzi, Cum am învățat românește; Ion Ghica, Școala acum 50 de ani; I. L. Caragiale, Bacalaureat, Triumful talentului, Un pedagog de școală nouă; D. R. Popescu, Leul albastru; Ioan Groșan, Marea amărăciune; James Joyce, Portretul artistului în tinerețe etc.

-pentru tema *Iubirea*: G. Galaction, De la noi la Cladova; G. Ibrăileanu, Adela; Mircea Eliade, Maitreyi; Radu Petrescu, Matei Iliescu; Mircea Cărtărescu, Travești; Shakespeare, Romeo și Julieta; poezii de M. Eminescu (Dorința, Floare albastră, Sara pe deal etc.), G. Coșbuc (Mânioasa, Nu te-ai priceput, Rea de plată etc.), Lucian Blaga (Nu-mi presimți, Lumina raiului, Izvorul nopții etc.), Tudor Arghezi (Creion, Morgenstimmung etc.), poezii de Ion Minulescu,

Nichita Stănescu (Adolescenți pe mare etc.), Mircea Cărtărescu (Când ai nevoie de dragoste, Poema chiuvetei, Mica elegie etc.) etc.

-pentru tema *Aventură, călătorie*: Calistrat Hogaș, Pe drumuri de munte; Panait Istrati, Chira Chiralina; Jean Bart, Europolis; Radu Tudoran, Toate pânzele sus; M. Sadoveanu, Zodia cancerului; Alexandre Dumas, Cei trei muschetari; E. Hemingway, Batrânul și marea etc.

-pentru tema *Lumi fantastice*: Mircea Eliade, 12.000 de capete de vite; Ov. S. Crohmălniceanu, Istorii insolite; V. Voiculescu, Șarpele Aliodor; povestiri de Vladimir Colin (Broasca etc.), poezii de Leonid Dimov; Jules Verne, 20.000 de leghe sub mări; H. G. Wells, Oul de cristal; Dino Buzzati, Secretul pădurii bătrâne; Michael Ende, Povestea fără sfârșit; Stanislaw Lem, Solaris etc.

-pentru tema *Scene din viața de ieri și de azi*: Ion Ghica, O călătorie de la București la Iași înainte de 1848; V. Alecsandri, Balta Alba, Istoria unui galbân; Ion Marin Sadoveanu, Sfârșit de veac în București, G. Călinescu, Cartea nunții; Gabriela Adameșteanu, Dimineța pierdută; Silviu Angelescu, Calpuzanii; proză scurtă de Mircea Nedelciu, Cristian Teodorescu; Honoré de Balzac, Iluzii pierdute, *fragmente din opera lui Goethe și Schiller* etc.

-pentru tema *Confruntări etice și civice*: I. Slavici, Moara cu noroc; L. Rebreanu, Pădurea spânzuraților; Augustin Buzura, Vocile nopții; poezii de Ana Blandiana (sau tablete), Mircea Dinescu, Ileana Mălăncioiu etc.; Milan Kundera, Gluma, *Sofocle-Antigona, Tragedia și comedia clasică franceză și teatrul lui Shakespeare*

-pentru tema *Personalități, exemple, modele*: Mănăstirea Argeșului; N. Bălcescu, Românii supt Mihai-Voievod Viteazul; M. Eminescu, Andrei Mureșanu; M. Sadoveanu, Frații Jderi; G. Călinescu, Bietul Ioanid; Eugene Ionesco, Regele moare; P.B. Shelley, Prometeu dezlănțuit etc.

2. Ficțiune și realitate

Se recomandă studiul complementar al unor texte non-ficționale sau “de graniță” legate tematic de textele literare de la punctul 1. Se va urmări cu prioritate sesizarea diferențelor privitoare la scopul comunicării și referentul acesteia (real sau imaginar), la situația de comunicare, la limbajul folosit și la modul de receptare. Se vor urmări de asemenea interferențele între ficțional și non-ficțional și felul în care se completează reciproc diversele perspective asupra temei în discuție.

Se va studia, în acest scop, un total de cel puțin 6 texte non-ficționale (documente, texte publicistice, publicitare, științifice, administrative, religioase etc.) și “de graniță” (jurnal intim, memorii, jurnal de călătorie, scrisori, eseuri, discursuri oratorice etc.). Acestea pot fi repartizate fie mai multe la o temă, fie câte unul la fiecare temă. Se sugerează alegerea unor tipuri de texte diferite, dintre cele enumerate.

De exemplu:

-pentru tema *Adolescenta*: un text despre psihologia adolescenței; un fragment de jurnal intim (de exemplu, Titu Maiorescu etc.); Mircea Eliade, Memorii; Simone de Beauvoir, Aventurile unei fete cumiți etc.

-pentru tema *Joc și joacă*: descrierea unui joc pentru calculator (text publicitar); funcțiile jocului (text științific); L. Błaga, Hronicul și cântecul vârstelor; Goethe, Poezie și adevăr; Nabokov, Vorbește, memorie! etc.

-pentru tema *Familia*: un text legislativ privitor la familie; un reportaj despre situații de familie; Marin Preda, Viața ca o pradă etc.

-pentru tema *Școala*: un discurs oratoric pe tema învățământului (Maiorescu, Delavrancea etc.); un raport despre starea învățământului; un fragment din legislația educațională; Cătălin Bursaci, Prima carte, ultima carte; Radu Petrescu, Oceanul întors etc.

-pentru tema *Iubirea*: un text științific despre psihologia adolescentului; o scrisoare de dragoste (Eminescu către Veronica Micle etc.); un eseu despre dragoste (Ortega y Gasset, Octavio Paz etc.), un fragment din Cântarea cântarilor, un fragment de jurnal sau de memorii etc.

-pentru tema Aventură, călătorie: un text documentar despre exploratori celebri; un itinerar de călătorie; un eseu despre călătorie (Marian Popa, Octavian Paler, Ana Blandiana etc.); un reportaj despre un eveniment aventuros etc.

-pentru tema Lumi fantastice: un text științific despre fenomene “paranormale”; o mărturie despre extraterestri; un eseu despre fantastic etc.

-pentru tema Scene din viața de ieri și de azi: un document de epocă; un text istoriografic; un fragment de memorii sau de jurnal; un text publicistic din trecut sau din actualitate etc.

-pentru tema Confruntări etice și civice: un text eseistic (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii; Andrei Pleșu, Minima moralia; H. R. Patapievici, Cerul văzut prin lentilă etc.); un discurs oratoric laic (Delavrancea, Cicero, Shakespeare, Antoniu și Cleopatra etc.) sau religios; o polemică jurnalistică pe probleme etice etc.

-pentru tema Personalități, exemple, modele: un portret din G. Călinescu, Istoria literaturii române...; I. L. Caragiale, În Nirvana; M. Sadoveanu, Anii de ucenicie; un fragment de biografie sau de istorie romanțată etc.

3. Literatura și alte arte

Se recomandă studiul unor “texte” realizate prin limbaje diferite (cinematografic, teatral, muzical, plastic) în vederea sesizării relațiilor dintre literatură și creații din alte arte.

Se vor studia:

-la alegere, un film sau un spectacol de teatru în relație cu opera literară de la care pornesc

-la alegere, o piesă radiofonică sau un grupaj de recitări sau un grupaj de interpretări muzicale ale unor texte literare

-la alegere, o creație plastică relativă la un text literar (inspirată din acesta sau servindu-i ca sursă de inspirație) sau ilustrație de carte sau un grupaj de caligrame, poezie concretă, colaj.

Este de dorit ca, în măsura posibilităților, aceste creații aparținând altor arte să poată fi corelate cu grupajele tematice de la punctul 1.

De exemplu:

-ecranizare după opere de Ion Creangă, Ioan Slavici, I.L. Caragiale, Liviu Rebreanu, Marin Preda, Geo Bogza, Charles Dickens, Stanislaw Lem etc.

-spectacol teatral după o piesă a unui dramaturg român sau străin (Alecsandri, I.L. Caragiale, Kirițescu, Cehov, Ibsen etc.)

-grupaj de recitări (un text din Eminescu în interpretări diferite: Ion Caramitru și Adrian Pintea etc.)

-interpretări muzicale ale unor texte literare (romanța Pe lângă plopii fără soț, piesa folk după Andrii Popa, piesa folk după Emoție de toamnă de Nichita Stănescu etc.)

-creații plastice și texte literare (Măiastra lui Brâncuși și Pasărea sfântă de Blaga etc.)

-ilustrații de carte, de preferință în mai multe versiuni (la volumele Noduri și semne și Epica magna de Nichita Stănescu, ilustrații de Florin Puca la versuri de Leonid Dimov, ilustrații ale autorului la volume de Marin Sorescu etc.)

-grupaj de caligrame (Apollinaire etc.), poezie concretă (Morgenstern etc.), colaje (Gellu Naum etc.)

II. LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Studiul limbii române se axează pe două coordonate principale: (a) normativă și (b) funcțională, având ca obiectiv formarea elevilor pentru a folosi limba română corect, adecvat și eficient în producerea și receptarea textelor orale și scrise. Abordarea conținuturilor propuse se va face în ordinea aleasă de autorii de manuale sau de profesori, integrându-le acolo unde consideră că au eficiență didactică. De asemenea, integrarea modulului de limbă și comunicare în manualul de literatură sau, dimpotrivă, conceperea unui manual diferit pentru aceste conținuturi va fi exclusiv opțiunea autorilor de manuale. Se recomandă, totuși, folosirea ca texte-suport pentru

studiul limbii a celor selectate pentru domeniul Literatură ca și stabilirea de corelații între diverse discipline având ca obiect folosirea limbajului (retorică, stilistică, pragmatică etc.).

Apariția unui anumit element de conținut în programă nu impune existența unei lecții cu același titlu în manual. Se recomandă abordarea acestor elemente prin modalitățile care permit înțelegerea fenomenului respectiv: exerciții, exemplificări, explicații succinte etc. Aspectele teoretice vor fi reduse la strictul necesar, în favoarea aplicațiilor practice.

Producerea de texte orale și scrise

Exprimarea orală

Forme ale exprimării orale:

Dialogul (tipuri)

- conversația cotidiană, discuția (dezbateri, polemică)
- reguli ale dialogului (atenția acordată partenerului, preluarea/cedarea cuvântului la momentul oportun, dozarea participării la dialog etc.)
- tehnici ale dialogului eficient
- adecvarea la situația de comunicare dialogată (partener, context etc.)
- adecvarea la scopul comunicării (informare, argumentare/persuasiune etc.)
- structura dialogului (replica; perechi de replici; grupaje de replici etc.)

Monologul (tipuri)

- povestirea orală, relatarea, intervenția
- reguli ale monologului (contactul vizual cu auditoriul; raportarea la reacțiile auditoriului etc.)
- tehnici ale monologului eficient
- adecvarea la situația de comunicare monologată (auditoriul, context)
- adecvarea la scopul comunicării (informare, argumentare/persuasiune, divertisment etc.)
- structura monologului (introducerea, cuprinsul, încheierea)

Niveluri de constituire a mesajului oral

Rolul elementelor verbale (cuvânt, propoziție, frază etc.) și al celor paraverbale (accent):

fonetic

- pronunțarea corectă (pronunțarea neologismelor, accentul, evitarea cacofoniei)

morfosintactic

- folosirea corectă a formelor flexionare (pluralul substantivelor, articularea substantivelor, forme cazuale)
- acord (între predicat și subiect - acordul logic, acordul prin atracție; acordul atributului)

lexico-semantic

- cunoașterea sensului corect al cuvintelor (în special al neologismelor)
- folosirea adecvată a cuvintelor în context
- erori semantice: pleonasmul, tautologia, confuzia paronimică
- utilizarea corectă a derivatelor și a compuselor (prefixe, sufixe etc.)
- cunoașterea relațiilor semantice (sinonimie, antonimie, polisemie; omonimie) și actualizarea lor în context
- utilizarea variantelor lexicale literare

Rolul elementelor nonverbale:

- gesturi, mimică, poziție a corpului, comunicare sonoră nonverbală

Exprimarea scrisă

- Redactarea de texte (rezumat, povestire, proiect, tipuri de corespondență)

Niveluri de constituire a textului scris:

ortografic și de punctuație

- scrierea corectă a cuvintelor (în special a neologismelor)
- scrierea cu majuscule

-folosirea corectă a semnelor de ortografie

-folosirea corectă a semnelor de punctuație

Receptarea textelor orale și scrise

Receptarea diverselor tipuri de texte (mesaje):

-schema comunicării concepută de Roman Jakobson

-receptarea mesajelor audio, video, audio-vizuale

-factori care înlesnesc sau perturbă receptarea (codul, canalul, contextul)

Niveluri ale receptării:

fonetic, ortografic și de punctuație

-influența elementelor paraverbale (accent) asupra înțelegerii mesajului oral

-rolul semnelor ortografice și de punctuație în înțelegerea mesajelor scrise

lexico-semantic

-interpretarea sensului cuvintelor în context

-rolul câmpurilor semantice în interpretarea mesajelor scrise și orale

stilistic

-figurile de stil, specii literare, modalități și procedee

textual

-tipuri de texte

III. CONCEPTE OPERAȚIONALE

Se recomandă consolidarea și sistematizarea noțiunilor dobândite în clasele V-VIII: opera epică, opera lirică, opera dramatică, structura textului narativ, narațiunea, momentele subiectului, timpul și spațiul narațiunii, autorul și naratorul, viziunea, personajul, descrierea, portretul fizic și portretul moral, dialogul, figuri de stil studiate etc.

Se recomandă, de asemenea, familiarizarea elevilor cu o serie de noțiuni noi de estetică, teorie literară, stilistică, retorică și lingvistică prin integrarea lor operațională în celelalte module de conținuturi ale învățării, cu scopul deprinderii elevilor cu instrumentarul de analiză a textelor și de comentare a diverselor aspecte ale acestora. Lista de mai jos are un caracter orientativ, fiind adaptabilă în funcție de opțiunile profesorului.

1. în domeniul “Literatură”:

-temă, motiv, viziune (Weltanschauung), procedeu artistic

-ficțiune, reprezentare (mimesis), imaginație, “adevăr” artistic, literatură de consum (paraliteratură, literatură de divertisment etc.), stil publicistic/științific/administrativ, eseu, literatură subiectivă, memorialistică, scrisoare/epistolă, “eu” real/”eu” ficțional, comunicare, funcțiile comunicării, pragmatică, depragmatizare, retorică, persuasiune

-elemente de artă cinematografică (scenariu, regie, imagine, sunet, interpretare actoricească), elemente de artă dramatică (regie, scenografie, interpretare actoricească), elemente de artă a recitării, sincretism

2.. în domeniul “Limbă și comunicare”:

-comunicare, elementele situației de comunicare (emițător, receptor, mesaj, cod, canal, context), tipuri de mesaje (audio, video, audio-vizuale); forme ale exprimării orale: dialog (conversație cotidiană, discuția), monologul (povestirea orală, relatarea, intervenția); elemente verbale ale comunicării (cuvinte, propoziții, frază), hiat, diftong, cacofonie; forme flexionare, acord, anacolut, schimbarea categoriei gramaticale; erori semantice (pleonasmul, tautologia, atracția paronimică), variante lexicale, câmpuri semantice, derivate și compuse (prefixe, sufixe, prefixoide, sufizoide), relații semantice (sinonimie, antonimie, polisemie; omonimie); elemente nonverbale ale comunicării (gesturi, mimică, comunicare sonoră nonverbală etc.), ortografie și punctuație.